

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשפג

ערב שבת-קודש

פרשת דברים / חזון

ג' במנחם-אב ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ג' במנחם-אב ה'תשס"ט — "במנחם-אב ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ג' במנחם-אב	הלכות קדוש החדש פרק טו-יז.	הלי תפלה וברכת כהנים פרק ג.	מ"ע קנג.
ש"ק	ד' במנחם-אב	פרק יח-יט. הלכות תעניות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ד.	מ"ע קנג. נט.
א'	ה' במנחם-אב	פרק ב-ד.	פרק ה.	מ"ע נט.
ב'	ו' במנחם-אב	פרק ה. הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ו.	מ"ע נט. ספר משנה תורה: הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.
ג'	ז' במנחם-אב	פרק ג-ד. תורת חכם וגוי. ספר נשים והוא ספר רביעי.. הלכות אישות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ז.	שם: פרק ג-ד. מ"ע ריג.
ד'	ח' במנחם-אב*	פרק ב-ד.	פרק ח.	מ"ע ריג.
ה'	ט' במנחם-אב**	פרק ה-ז.	פרק ט.	מל"ת שנה.
ו'	י' במנחם-אב	פרק ח-י.	פרק י.	מל"ת שנה.

* השיעור של ערב תשעה באב - ללמוד קודם חצות היום. ** השיעור של תשעה באב - ללמוד במוצאי היום.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציאת ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
8.10	7.43.2	1.22	12.47	9.17	5.55	4.53	4.27	3.24	ו', ג' במנחם-אב
8.09	7.42.6	1.22	12.47	9.17	5.56	4.54	4.28	3.25	ש"ק, ד' במנחם-אב
8.09	7.41.9	1.22	12.47	9.18	5.56	4.55	4.29	3.26	א', ה' במנחם-אב
8.08	7.41.3	1.22	12.47	9.18	5.57	4.56	4.30	3.28	ב', ו' במנחם-אב
8.07	7.40.6	1.21	12.47	9.18	5.58	4.56	4.31	3.29	ג', ז' במנחם-אב
8.06	7.39.8	1.21	12.47	9.19	5.59	4.57	4.32	3.30	ד', ח' במנחם-אב
8.06	7.39.1	1.21	12.47	9.19	6.00	4.58	4.33	3.31	ה', ט' במנחם-אב
8.05	7.38.3	1.21	12.47	9.19	6.00	4.59	4.34	3.33	ו', י' במנחם-אב

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י
8:23	7:06	8:21	7:06	8:24	7:21	8:25	7:14	7:22	8:23
8:17	7:01	8:16	7:01	8:18	7:16	8:19	7:09	7:18	8:17

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

רק בהתמסרות מוחלטת אפשר להביא את הגאולה

האם התנהגות על-פי תורה יכולה לעמוד בסתירה להבאת הגאולה? • מדוע לא רצה האריז"ל להעלות את תלמידיו לירושלים "בעיניים עצומות"? • ומה ההסבר לעובדה שהמשיך ללמוד עם אותם תלמידים, למרות שאינם מסוגלים להביא את הגאולה? • כששומעים הוראה מנשיא הדור - יש לציית ללא שאלות וללא חשבונות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

האריז"ל, שאילו היו הולכים מיד - היו יכולים להביא את המשיח.

ולכאורה: איך יתכן שהאמירה "איזיל ואימליך בדביתהו" תהיה סתירה להבאת הגאולה? הרי כן הוא על-פי תורה, שבנוגע למילי דעלמא צריכה להיות ההנהגה באופן ד"אימליך בדביתהו", ובפרט בשייכות לשבת, שכל עניין נרות שבת הוא בשביל השלום שבין איש לאשתו, וכשבת ישנם כמה עניני חיוב של איש לאשתו; ואם כן, עניין שכולו על-פי תורה, ומיוסד על השולחן-ערוך - מדוע יעכב את הגאולה?

והמענה לזה הוא: ה"חשבון" הוא אמנם "חשבון", אבל למלחמה - אינו ראוי!

אי-אפשר להביא את המשיח על-ידי הנהגה כזו, שכאשר שומעים הוראה מהאריז"ל, מוציאים את ה"שולחן-ערוך", ופונים ל"מורה הוראה" לברר פשט ב"באר היטב"... אם אין סתירה בדבר! באופן כזה - אי-אפשר להביא את המשיח!

ואין זה רק מצד פנימיות העניינים, אלא כן הוא

א. ישנו סיפור בספר "שבחי האריז"ל" (שחלק גדול מהסיפורים שבו נמצא גם בכתבי האריז"ל), שגם הוא חלק בתורה, ובמילא גם הוראה בעבודתנו:

האריז"ל היה נוהג לצאת עם תלמידיו לקבל שבת בשדה, כפי שהסדר הוא על-פי קבלה, שצריכים לצאת לשדה לקבל פני שבת המלכה?² פעם אחת, בצאתם לשדה, אמר האריז"ל לתלמידיו: רצונכם שנלך לירושלים לקבל שבת?

- אף-על-פי שמצד ריחוקה של צפת מירושלים לא היה שייך שבהליכה רגילה בגשמיות יגיעו לירושלים לקבלת שבת, מכל מקום, לא היה אצלם פלא על האריז"ל שיוכלו להגיע לשם. -

אמנם, כיוון שבשביל זה היו צריכים לעזוב את ביתם למשך השבת, אמרו חלק מהתלמידים שצריכים להודיע תחלה לנשותיהם, על דרך לשון הש"ס³: "איזיל ואימליך בדביתהו". מיד נפלה רוחו של האריז"ל, ונתבטלה הליכתם לירושלים. ואמר

(1) בתחלתו (ע' ג).

(2) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ב ס"ד. וש"נ.

(3) ברכות כז, סע"ב.

(4) ראה שבת כג, ב. רמב"ם הל' חנוכה בסופן. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רסג.

גם על-פי נגלה רתורה:

כאשר שמעו דבר-מה מהאריז"ל, שהיה גאון גדול גם בנגלה (כדאיתא בלקוטי-תורה בטעמי-המצות להרח"ו⁵) - היה להם לדעת שאפשר לסמוך עליו שלא יכשיל אותם ח"ו לעשות עניין היפך ההלכה.

ומי שמפקפק חסו-שלום בדברי רבו - הרי זו הוראה שחסר בהתקשרות שלו אליו, וכשחסר בעניין ההתקשרות, חסר בדרך ממילא בעניין האחדות, "כולנו כאחד"⁶, וממילא חסר גם בתיבות שלפני "כולנו כאחד"...

איתא בגמרא⁷: "בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא" ("שבקינן לחכם לעשות כהוראתו, והדר מותבינן ליה ללמוד אם יפה הורה").

ולכאורה, אם יש מקום לקושיא ("מותבינן") - היתכן ש"עבדינן מעשה"?

והביאור בזה - כנ"ל - שבעניינים שנמסרו לרבנן, נדרש לכל לראש עניין ההתקשרות, ופירוש הדברים על-פי נגלה - שיש לדעת שרבנן הם לומדים גדולים, ואפשר לסמוך עליהם. ומה שיש לו קושיא - הרי זה רק משום שחסרה אצלו היגיעה האמיתית בתורה, וכשתהיה אצלו היגיעה האמיתית, ויזכה לזה - יראה שהדין הוא כדבריהם של רבנן.

ופנימיות העניין - שצריכה להיות התקשרות וקבלת-עול. צריכים לציית לדבריהם של רבנן בלי שום חשבונות כלל.

ב. וזהו ענינו של יוצא צבא - שאין לו שום חשבונות. לא קיימת אצלו שום מציאות כלל; ישנו רק המפקד והוראותיו.

וכפי שמצינו בשבט לוי:

כאשר משה רבינו הכריז "מי לה' אלי" - אזי "ויאספו אליו כל בני לוי"⁸, וקיימו את הוראותיו:

"הרגו איש את אחיו גו"⁹, באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר גו"¹⁰.

ולכאורה - הייתכן: זה עתה שמעו במתן-תורה עשרת-הדברות שבהם אמר הקב"ה "כבד את אביך ואת אמך"¹¹. וכיוון ששבט לוי לא חטאו, אלא היו שלמים ככל התרי"ג מצוות - איך היו יכולים לציית לפקודה כזו?

אלא, מצד התמסרותם למשה רבינו, המקבל הראשון של התורה - לא ערכו שום חשבונות: הם ידעו דבר אחד - שעליהם לעשות כהוראת משה! וכמו כן ידעו, שכל דבריו של משה מתאימים הם לציויי התורה.

ג. [.] וכן הוא בכל דור ודור, שכאשר שומעים הוראה מנשיא הדור, "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"¹² - אין מקום לישוב הדעת, עיון בספרים כו', אלא יש לקיים את ההוראה.

וכפי שעשו תלמידי התמימים - שכאשר הרבי אמר להם שילכו לערי השרה, לא התייעצו עם הוריהם או עם החותן והחותנת, וגם לא עשו "חשבונות" שאם ילמדו יותר זמן בישיבה יתוסף בלימודם כו' - כיוון שידעו שהם אנשי צבא ("סְאֵלְדָאֵטָן"), ואיש-צבא - אין לו שום עניין מלבד מילוי פקודת המפקד.

וכיוון שהקב"ה אינו נשאר "בעל-חוב"¹³ - הנה בזכות מסירתם ונתינתם להרבי, הצליחו בשליחותם וגרמו נחת-רוח לרבי, נוסף על ההצלחה בענייניהם הפרטיים, הן בגשמיות והן ברוחניות.

וכל זה אינו אלא באופן של "מדה כנגד מדה"¹⁴, אבל ברכתו של הקב"ה הרי היא כמה פעמים ככה.

וגם עניין זה יתגלה בקרוב - "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁵, והוא - הרבי - בראשם, ויוליך את כולנו, ותלמידי התמימים שהתמסרו להוראותיו בראש, לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(9) שם, כו.

(10) ברכה לג, ט. וראה לעיל ע' 168. וש"נ.

(11) יתרו כ, יא.

(12) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(13) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' רנה (נעתק ב"היום יום" כח אלול).

(14) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך.

(15) ישעי' כו, יט.

(5) ואתחנן (סוד העיון). וראה גם בשער המצוות שם.

(6) נוסח ברכת "שים שלום".

(7) עירובין סז, סע"ב (ובפרש"י). וראה גם תו"מ ח"ב ע' 146.

(8) תשא לב, כו.

ה. בביאת המשיח ייגאלו כל בני־ישראל, גם "האובדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים"¹⁷. וכיוון שביאת המשיח תלויה בהפצת המעיינות¹⁸ – לכן שולחים שלוחים בכל המקומות, עד ל"אשור" ו"מצרים", כדי שיפיצו שם את המעיינות, ויכינו גם את היהודים הנמצאים שם לגאולה. אמנם, מתי אפשר לשלוח את השליח? – דווקא כאשר הוא מקושר באמת, אבל כשמתחיל להתיישב בדעתו כו', הנה גם כאשר מסכים לנסוע, הרי, "ישוב הדעת" כשלעצמו מוכיח שחסר אצלו בעניין ההתקשרות, ולכן אי אפשר לשלוח אותו, כי, כאשר חסר בהתקשרות "במשה עבדו", ועל־ידי

ד. וכ"ק אדמו"ר ציוה שהתמימים שנסעו לערי השדה בשליחות כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע – שכמה מהם נכחו בעת ההתוועדות – יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון. ואחר כך אמר: אף־על־פי־כן, הרי גם אותם תלמידים שאמרו "איזיל ואימליך בדביתהו" – נשאר האריז"ל לקבל שבת עימהם, וגם לאחר זה המשיך ללמוד עימהם, ונשאר תלמידו. אף־על־פי שמצד העדר ההתקשרות לא היו תלמידים אלו מסוגלים להביא את המשיח, מכל מקום, המשיך ללמוד עימהם לפי ערכם, באותם עניינים שהיו כלים אליהם, כדי שעל־ידי זה יוכל

אף־על־פי שמצד העדר ההתקשרות לא היו תלמידים אלו מסוגלים להביא את המשיח, מכל מקום, המשיך ללמוד עימהם, כדי שעל־ידי זה יוכל לאט לאט להעלותם

זה – גם "בה"¹⁹, אזי אי אפשר לדעת אם הוא ישפיע על הסביבה, או שמא חס־שלום להיפך – שלא זו בלבד שלא יהיה משפיע, אלא אף יהיה מושפע. כאשר הוא מקושר כרבעי – אזי אין חשש, שהרי הוא קשור למעלה, וכפתגם הירוע²⁰ "בשעת מען איז צוגעבונדן אויבן פֿאלט מען ניט אַראָפֿ אונטן" (כאשר קשורים למעלה אין נופלים למטה). והיינו, שאפילו אם מצד עניני עבודתו עלול הוא ליפול למטה, מכל מקום, אין חשש שייפול למטה או ימעד ("אויסגליטשן זיך"), כיוון שהוא קשור למעלה. – לא הוא ההולך, אלא המשלח הוא ההולך ("ניט ער גייט, נאָר דער משלח גייט"), וכעין עניין "נשתרבה אמתה"²¹ להביא את "מושיען של ישראל"²².

לאט לאט ("ביסלעכווייז") להעלותם למעלה יותר. ואדרבה: מצד זה גופא שהאריז"ל ראה את גודל הרחמנות על תלמידים אלו – הוצרך להישאר עימהם, ללמדם ולהדריכם. ועל דרך זה בנוגע למדובר לעיל. . בעניין "יוצאי צבא", ש"כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות" לכל עניני העולם, ואם אינו עושה כן, ויש איזו מציאות שעדיין תופסת מקום אצלו, הרי הוא בכלל "הירא ורך הלכב", עליו נאמר "ילך וישוב לביתו". אין הכוונה שעליו ללכת לביתו לישון... אלא עליו ללכת לביתו, ולקיים בביתו על כל פנים את הוראות המפקד,

ו"מצוה גוררת מצוה"¹⁶ – שעל־ידי זה יתעלה במשך הזמן ויהיה "מקושר" באמת, עד שיזכה להיות מאלו שיוצאים למלחמת בית־דוד ומביאים את הגאולה.

17 ישע' כז, יג.
18 ראה אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.
19 בשלח יד, לא. וראה מכילתא עה"פ.
20 ספר השיחות תרצ"ו ע' 95 ואילך. "רשימות" חוברת יד ע' 7. ועוד.
21 פרש"י שמות ב, ה (מסוטה יב, ב).
22 סוטה שם. ועוד.

16 אבות פ"ד מ"ב.

אבל כאשר חסר בעניין ההתקשרות - אזי יש לחשוש, כנ"ל.

¶ ועל-פי זה יובן הטעם שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת - דלכאורה, כיוון שבהליכה לירושלים היתה תלויה הגאולה, מדוע נשאר בצפת, הרי היה יכול להוליך את תלמידיו לירושלים ב"עינים סגורות"?

אך הביאור בזה - שכאשר האריז"ל ראה שיש תלמידים שמתיישבים בדעתם, והיינו, שישנו חסרון בהתקשרותם - הרי מעתה גם ההליכה לירושלים לא תוכל לפעול מה שהיה עליה לפעול.

כדי להיות מ"חילי בית דוד" - צריכים להיות שלמים בעניין ההתקשרות. ולא די בהתקשרות בדיבור בלבד - בבחינת "ויפתוהו בפייהם ובלשוונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו"²³ ("ברית" מלשון התקשרות) - אלא צריכה להיות התקשרות בפועל. לכל לראש צריך להיות הפועל, ולאחרי זה יכול להיות גם הדיבור, אבל בדיבור בלבד - לא יוצאים ידי חובה.

וכאשר חסר אצלו בעניין ההתקשרות - הרי מלבד זאת שהוא מפסיד את הטוב האמיתי שהיה ביכולתו להגיע אליו, אלא עוד זאת, שהדבר נוגע גם לכלל-ישראל - כהוראת הסיפור הנ"ל, שהרי מזמן האריז"ל ועד עתה עברו כארבע-מאות שנה,

וכל עניני הגזירות וכו' שעברו על ישראל במשך זמן זה, הם מצד העדר ההתקשרות להאריז"ל, שהרי אילו היתה ההתקשרות - היתה באה הגאולה כבר לפני זמן רב!

ז. איתא בגמרא²⁴: "הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא . . כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האידנא הוה . . בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה".

כלומר: כאשר ישנו מי שהנהגתו אינה כדבעי - צריכים אמנם ללמד עליו זכות. והעיקר הוא - שכאשר 'ר' זירא" מלמד זכות עליו,

אזי גם הוא מלמד זכות על עצמו... וזה כבר דבר בלתי רצוי ("דאס טויג שוין ניט"), שהרי "על כל פשעים תכסה אהבה"²⁵.

אבל, לשם מה צריכים "סדר" כזה, שתמיד יהיה צורך ללמד זכות?! - מוטב היה אילו היו מתחילים לציית, ואזי היו חוסכים ל'ר' זירא" עבודה... ומזמן היו מביאים את הגאולה על-ידי משיח צדקנו, שיבאו לגאלנו במהרה בימינו.

(מהתוועדות ש"פ שמיני ה'תשח"י.
'תורת מנחם' כרך כב עמ' 291-297, בלתי מוגה)

24 סנהדרין לז, א.
25 משלי י"ד, יב.

23 תהלים עח, לו.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

טעימה והתחלה של הגאולה

לימוד הלכות בית הבחירה מתוך כוסף והשתוקקות

כיוון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן, שלימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי: לכל לראש - שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן בית-המקדש, אלא (גם לולי החורבן) מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות של בית-המקדש השלישי...

ועוד ועיקר - שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאחר-זה, כיוון שמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) ייגלה ויבוא משמים ברגע כמימרא!

(משיחת שבת פרשת בלק, י"ז (טו"ב) בתמוז, התנש"א. 'התוועדויות' תנש"א, כרך ד, עמ' 40)

הליכה בדרכיו של אהרון

בעמדנו בשבת... שבו מתחילים גם ספר חמישי, ובפרט כשחל בחודש החמישי, שבו מודגש החוץ והתוקף דבית-המקדש העתיד בגאולה העתידה, שהיא (לא רק גאולה שלישית, אלא גם גאולה רביעית, ועד) גאולה חמישית, להיותו למעלה לגמרי מחילוקי הדרגות דבית ראשון ושני, גאולה ראשונה ושנייה... צריכה להיות הרגשה מיוחדת בנוגע לנקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

ועניין זה בא במעשה בפועל על-ידי ההליכה בדרכיו של אהרון (שיום הסתלקותו בחודש החמישי באחד לחודש)... לא (רק) מפני שביטול הגלות הוא על-ידי ביטול סיבת הגלות... אלא ההדגשה דאהבת-ישראל היא - שבאה בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחינת ה'יחידה' (דרגה החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, 'יחידה' הכללית. ועל-פי-זה יש להוסיף גם בפירושו 'ומקרבן לתורה' - שהכוונה היא לקירוב ללימוד התורה דגאולה העתידה, "תורה חדשה מאתי תצא".

(מהתוועדות שבת יקודש פרשת מטות מסעי, ב' במנחם-אב ה'תנש"א - ספר השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 719-717)

עוד זעקה ותביעה

כמדובר כמה פעמים, כבר סיימו כל העניינים ובית-המקדש עומד ומוכן למעלה, ועל-דרך-זה בנוגע לכל העניינים - "הכל מוכן לסעודה", כל העניינים כבר מוכנים כביכול בתוך תיבה סגורה ומסרו את התיבה ואת המפתח שלה לכל יהודי, הדבר היחיד שעליו מחכים הוא - שיהודי יזעק עוד זעקה ועוד בקשה ותביעה ועוד תזכורת: "עד מתי?!"...

ועל-ידי זה הוא פועל שמשח-צדקנו נכנס עכשיו לתוך בית-הכנסת זה ולוקח את כל הנמצאים כאן, בתוך כלל-ישראל, לארצנו הקדושה...

(משיחת ש"פ דברים תנש"א. ספר השיחות תנש"א כרך ב, עמ' 735)

ליובאוויטש בעיני גדולי רבני הונגריה

ייסוד קרן גמ"ח בפורטלאנד • שיחות ופגישות עם הרב מסיגעט,
לימים האדמו"ר בעל 'ברך משה' מסאטמר • הוראות בעל פה
שקיבל הרב צבי מאיר שטיינמץ על דרכו של הרבי, בעת שהעיתונים
הרשמיים מלאו בהשמצות • רשימה שלישית מעסקנותו הבלתי-
רשמית, בשליחות הרבי • פרסום ראשון

של החג". בין השאר נאמתי לפני הקהל ד' פעמים".
וכן: "עוררתי גם על יסוד קופת גמילות חסדים בשני בתי-הכנסת [של הרב שפירא, ושל 'ישראל הצעיר'], והבטיחו לי בקהילת 'ישראל הצעיר' להתחיל בזה תיכף ומיד אחרי החג. כמובן שהבטחתי את השתתפותי וגם בחברה ש"ס בקרוין-הייטס נתייסדה הקופה בהשתתפותי".

בליובאוויטש – ה'רשעים' מתקרבים לצדיקים

בשבת בראשית תשל"ז הוכרז הרב צבי מאיר לשבות בקווינס לרגל שמחה משפחתית (בן אחותו עלה לתורה). רב בית הכנסת הגדול במקום (שהתפללו בו כמאתיים איש) היה הרב א', מגזע זידיטשוב.

לרב צבי מאיר נודע שהרב הנ"ל "הרשה בדוחק לבחורים [=מ'770] שביקרו בבית-הכנסת שלו לחזור על שיחות-הקודש בחול-המועד סוכות, אולם מאן לקבל את עשרת השקלים שנשלחו [=על-פי הוראת הרבי] לקופת הגמ"ח של

בשלהי שנת תשל"ו "מציע [הרבי], להנהיג בכל הבתי-כנסיות שיעורים בלימוד התורה.. וכן לייסד קופות גמ"ח (ובאם ישנם כבר - להרחיבם ביותר חברים וכו') - כך מופיע ב'שלשלת היחס' שכתחילת 'היום יום'.
כשנה וחצי לאחר מכן, ביום א' לסדר צו תשל"ח, פונה הרב צבי מאיר לרבי בשאלה אם ייסע לפורטלאנד להשתתף בשמחת הבר-מצווה של נכדו (והוא מפרט את ההתלבטויות). תשובת הרבי:

המצו[רף] ב[זה] לצדקה שם באם אין שם קרן גמ"ח - ליסוד קרן גמ"ח שם (בעיר או בבית הכנסת וכיוצא בזה) אזכיר ע[ל] הצ[וין].

בא' דחול המועד סוכות תשל"ז כותב הרב צבי מאיר לרבי מכתב חשוב ("ההכרח יאלצני לבוא לפני כסא קדשו בעניין דלהלן"), וכינתיים הוא מנצל את ההזדמנות לדווח לרבי "על פעולות אחדות אשר באו כתוצאה מדברי ההתעוררות שהואיל [=כ"ק אדמו"ר] להשמיע בהתוועדות של אור לערב הגה-סוכות".

פעולות אלו, שעליהן דיווח, התקיימו בשהותו בכל-הרברו ("שם חגונו את ב' הימים הראשונים

הקהילה".

היטב חרה לו הדבר "ושמתי הדבר בלבי, כשעליתי לתורה נדבתי ח"י שקל והערתי, כי מסופקני אם יאות לקבל 'מעות לובאויצ'ים'. - הוא הופתע.. אחר-כך עבר להתקפה, [באומרו] שעניין העשרה שקלים זהו לצורך תעמולה. כמו כן, הפריך את דברי תלמידי ליובאוויטש בעניין אהבת-ישראל, בהסתמך על אחרון ג' המינים עם ערכה שאין בה טעם וריח, לא תורה ולא מצוות - כי אין זה מדובר אלא ב'סתם יהודים', אולם על אלה ש'יודעים את ריבונם ומכוונים למרוד בו', על אלה נאמר 'כי משנאיך ה' אשנא'... והרחיב פיו בנוסח הידוע".

הרב צבי מאיר לא שתק. "ניגשתי אל הבימה ובקול חוצב להבה דיברתי בחמת רוחי לערך חצי שעה ויותר".

בין הדברים:

"הרימותי קולי ואמרתי: בליובאוויטש לא מתקרבים לרשעים! אלא משתדלים ומצליחים שהרשעים יתחברו לצדיקים.

"סיפרתי על הקיבוץ הגדול של בעלי תשובה שבאו לתשרי... ובעת הזאת... נמצא איש אחד, שליבו לא הולך שבי אחר 'הכשרים' ו'דיני תורות'... ומסר נפשו ליבו ומאודו בשביל כלל-ישראל, ומה עושים אלה העומדים מהצד? מנסים להטיל דופי במפעל ההצלה הענקי הזה! והשקלים של הרבי מליובאוויטש הם פסולים ואילו אם יהודי רפורמי היה מביא כמה פרוטות היו מקבלים אותו בזרועות פתוחות!..

"הוויכוח הזה עשה לו כנפיים בכל הסביבה ובבתי הכנסיות בקווינס, וכמה ימים אחר-כך עוד באו אנשים ולחצו את ידי ברגשי תודה והסכמה". בין השאר הוא מציין: "אחרי כל זה הודה לי בארבע עיניים כי אילו ליובאוויטש לא עשתה רק אלפי בעלי התשובה, דיינו".

ועוד: "הרב .. הודה כי לא ראה הקול-קורא לפני חתימתו, אלא חתם על-פי הטלפון...".

רבה בין חוג מסוים של יוצאי הונגריה, שנלחם נגד ליובאוויטש בדרכים שונות ומשונות. הרב צבי מאיר שטיינמן קיבל הוראה מיוחדת: להמשיך בקשריו עם אישים מחוגים אלה.

באור ליום ד' לסדר חוקת תשמ"ב, אחר ביקורו בירושלים ת"ו, מדוות הרב צבי מאיר על "הפגישה עם הרב אב"ד ווייס" "שארכה לערך שעה ויותר": "כבואי אל ביתו במוצאי שבת קודש (כמובן בבגדי שבת) קיבלני בסבר פנים יפות... וטיילנו ארוכות בזיכרונות ימי נעורים וביקורות ימי חייו... אחרי שידרודותינו התחדשה והתחממה גליתי לו את זהותי החב"דית. הופתע קצת, אולם לא נתקררה ידירותנו עקב גילוי זה. אדרבה לפני עוזבי מסר לי את מספר הטלפון הסודי שלו להתקשר אתו בכל עת שארצה.

"אחרי כן סיפרתי לו בפרטיות על חתני ונכדיי הלומדים בישיבת 'אהלי תורה' [=ליובאוויטש ניו-יורק], שאין שם לימודי חול כלל ושכולם תודה לה' יתברך מתנהגים בדרכי החסידות. סיפרתי לו על הפעולות ועל המבצעים וכו', והוא אמר כמצטער, שמעולם לא נפגש עם כ"ק [אדמו"ר שליט"א], רק החליף מכתבים".

הרב צבי מאיר מסכם את ביקורו אצל הראב"ד ווייס: "לא רציתי להתראות כשליח רשמי ולדחוק אותו אל הקיר בוויכוחים ותביעות אלא אדרבה להודיעו, כי בחוג הנלווים אל כ"ק אד"ש יש לו ידיד נאמן, משקיף ועוקב ומתחקה על דרכיו ונאמן בבירתו זה שישים שנה".

בשולי אותו דיווח, על הביקור אצל הרב ווייס, מזכיר הרב צבי מאיר:

"גם הרב משה טייטלבוים [=כיום האדמו"ר מסאטמער] אמר לי באמת ואמונה, כי הוא מחסידיו כ"ק אד"ש ומעריך את פעולותיו, וכי הפציר ברודו [=מו"ה יואל טייטלבוים בעל 'יואל משה'] לשתוף פעולה בחיזוק עניני היהדות עם ליובאוויטש, וכי 'אנטבה' היה בה משום 'רווח והצלה' הגם שהיו על-ידי הציונים, הנה עכשיו...".

הערצה לפועלו של הרבי

על קשריו אלו עם אדמו"רי הונגריה בשנת

להמשיך להיות בקשר

בשנים תשל"ה-תשל"ז ותשמ"ג שררה מתיחות

תשל"ז, לאחר מבצע אנטבה, כאשר בהמשכו יצא הרבי והכריז בגלוי כי יד ה' עשתה זאת, ומנגד יצאו אנשים וחרפו כו' - דיווח אז הרב צבי מאיר כדלהלן:

"אור ליום א' ולסדר ואגדלה שמך והי"ה ברכה, תשל"ז

"אל כ"ק ארמו"ר שליט"א

"הנה בקשר לעניינים העומדים על הפרק ושלהם הואיל כ"ק אד"ש להקדיש תשומת לב במשך ההתוועדויות האחרונות, יורשה נא לי לדווח בקצרה על כמה מגעים שהיו לי עם חוגים אלה, שמפאת מוצאי ומוצא משפחתנו מדורי דורות, קיימים בינינו קשרי ידידות וקשרי זיכרונות גם יחד... אמסור רק תורף הדברים בבחינת 'תנא ושייר', כי תקצר היריעה מהכיל.

"הנה באסרו חג העבר, עקב שתי השאלות שהציג כ"ק אד"ש [=בחודש תשרי תשל"ז, על שימוש ברופא מומחה שאינו שומר תורה-ומצות, ועל דין ברכת הניסים לניצולי אנטבה], התקשרתי עם הרב שי' מסיגט, הרב משה טייטלבוים, כידוע הוא בנו וממלא-מקומו היחיד של אביו זצ"ל בעל-המחבר 'עצי חיים' מסיגט, בנו וממלא-מקומו של הקדושת יום טוב והייטב לב זצ"ל בן בנו של הרב ישמח משה זצ"ל מאוהעל, והרב עצי חיים הוא היה אחיו הבכור של הרב מסאטמער שליט"א.

"ידידותי עם הרב מסיגט היא כבר בת מ"ה שנה בערך, מעת היותו יתום... הרב מסיגט גם השתתף בחתונת בתי הצעירה שחתי' [=באלול תשכ"ד] ונתכבד בברכה אחרייתא תחת החופה. והנה הוא קיבלני בסבר-פנים יפות וימינו תחבקני, העלינו זיכרונות קודם על מו"ר הנ"ל וגם על מסירות נפשו של אבי ע"ה לאביו... וגם הוא גילה לי זיכרונות כמסוסים, שלא גילה לשום איש מימי ענותו אחרי פטירת אביו ז"ל.

"אחרי כן פתחתי בתמיהה רבתי, איך קרה הדבר כי הצטרף לכת המשמיצים אשר פערו פיהם לבלי חוק, והזכרתי לו כי אחרי מאורעות הפורים לפני שנתיים [=כאשר שרפו דיוקן כ"ק וכן רגמו 'טנק המבצעים' וכו'] הוא דן את הבריונים ברותחים, והשתדל להשקיע את אש המחלוקת (עד שקיבל כמה איומים בטלפון)...

"גם שאלתי בפירוש אם אמת נכון הדבר, שאמר באסיפה הידועה, כי מי שאומר שאנטבה היה נס הוא... אז הוא אחז ראשו בשתי ידיו ואמר: חס-ושלום, שהוא לא הזכיר כל העניין (רק אחרים דיברו על זה), ולא אמר (חס-ושלום) מילה וחצי מילה על כ"ק אד"ש. והוציא את העיתון הידוע, קראנו יחד את כל דרשתו, ואמנם לא הוזכר שם כלל שמו של כ"ק אד"ש לא בפירוש ולא ברמז (רק ציטוטים על התנגדותו של הרבי מוהרש"ב זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, לציונות וציונים).

"רק העיר בלשון רכה, שהיה מעדיף לכנות את מבצע אנטבה בשם 'רווח והצלה' ולא בשם 'נס', כדי שלא להקל בביטוי הקדוש הזה, אולם בעצם עניין הנס לא פקפק. אז שאלתי אותו אם הוא יודע מי היה רופא המשפחה של אביו הגאון מסיגט זצ"ל (כי אני ידעתי), וקרא בשמו: 'נאדאר'... היה זה יהודי משומד רחמנא-ליצלן (ועם זאת, לא חששו אז מטענת 'כוחי ועוצם ידי'...).

"אחר-כך הזכיר בשפה רפה כמה מטענותיהם [=של אנשי סאטמער]... ובמשך השיחה הארוכה הדגשתי הנקודות דלהלן:

"...בנוכחותו של חיים הרצוג וכמה פקידים גבוהים של הציירות והקונסוליה אמר כ"ק, כי אנחנו בגלות בחוץ-לארץ ואנחנו בגלות בארץ-ישראל ושחס מלהזכיר אתחלתא דגאולה, ושעכשיו חושך כפול ומכופל ושאסור לדחוק את הקץ ואפילו את ג' השבועות (שזה 'אנכי' ו'לא יהיה לך' שלהם...) הזכיר, אלא שאפילו במצב הזה אסור לפי דעת כ"ק אד"ש למסור אדמת ארץ-הקודש לזרים ורוצחים.

"שאלתי ודרשתי, שיקרא בשם אחד ממאות השליחים של כ"ק אד"ש בכל קצווי תבל המפיצים אור היהדות בארצות צייה וצלמוות... וסיפרתי על חתני משה שי' [=לאזאר] ועל מפעליו במילאנו כאחד מני אלף... ובתום השיחה הארוכה הדגיש, שהוא מלא הערצה למפעליו של כ"ק אד"ש ושליחיו בעשיית בעליית-שוכה (הזכרתי לו לפני כן הסיפור על הגשר המתנועע בחלומו של הרבי האמצעי זי"ע, שהוא הרב מסיגט הוא מצאצאיו [=השווה: 'ספר הצאצאים' עמ' 389 מס' 1231]), ושהוא יודע על מקוואות הטהרה בכל הקמפוסים ושהוא יצא להגן על ענייניו של כ"ק במיאמי, גם

לחש באזני שהוא הציע לדודו הרב מסאטמער לפני כמה שנים לשתף פעולה עם כ"ק אד"ש בענייני חיזוק היהדות... אמר כי היה רוצה מאוד לשוחח עם כ"ק אם היה הדבר אפשר לו (הרהרתי אחר-כך: אולי בטלפון?)..."

"אני רוצה בשלום"

במכתב נוסף, מ"י בכסלו, חג הגאולה דאדמו"ר האמצעי זי"ע" - הוא ממשיך לרווח על שיחה טלפונית שניהל עם הרב מסיגט:

"והנה אחרי שנרמזתי על-ידי הרב חודקוב שיחי' כי הוראת כ"ק אד"ש בהתוועדות של כ' מרחשוון על ניתוק כל ויכוח עם ה'מתלוצצים' לא חלה על מגעיי עם הרב מסיגט, התקשרתי עמו בטלפון, והגם כי מסרתי את תוכן השיחה להרב חודקוב שי', ארשה לעצמי למסור עוד הפעם עיקריה מכלי ראשון..."

"שאלתי: מי הם ה'בעלי בתים' כיום של העלון הידוע [=ד'ער איד'], האם אפשר להפסיק את זרם מי השופכין של השמצות וליצנות? סיפרתי לו בפרוטרוט על השיחה בעניין נבואת יונה וכו' [=גודל הזהירות הנדרשת מלקטרג ח"ו על בני-ישראל - בש"פ חיי שרה (שיחות קודש' תשל"ז כרך א' עמ' 256-258) (ואילך)] וזאת היתה תשובתו בקיצור:

"כי כנראה באו ההתקפות כתגובה על מודעות ב'אלגמיינער זשורנאל' שהתקיפו את חברי 'התאחדות הרבנים' בשמותיהם. אמרתי לו כי ה'אלגמיינער' לאו לובאוויץ חתים עליה... אמנם נערך בידי איש האוהד ללובאוויץ, אולם העיתון הוא באמת ממלא-מקומו של ה'טאג מארגן זשורנאל', ושהוא העורך יביא לחמו בנפשו מכל מקור שהוא. הוספתי כי אני יודע ועד, כי הרבה דברים הנדפסים שם הם למורת רוח נכבדי אנ"ש, ושכבר טיכסנו עצה מה לעשות למנוע פרסום דברים, שהקוראים יוכלו לחשוב כי ממקור לובאוויץ יצאו. על זה השיב כי אמנם יתכן כי כן הוא, אולם ה'עולם' חושב אחרת, והלא יש לו ניקה גדולה מלובאוויץ על-ידי המודעות וה'תורות' הנדפסות שם, ובוודאי יש בידי אנשי חב"ד להשפיע על הפסקת מלחמת

המודעות.

"אמרתי לו שביקורי אצלו באסרו-חג היה על דעת עצמי, אולם - כדי להוכיח לו עד כמה חשוב השלום - אחרי שדיווחתי על הפגישה, קיבלתי רמז להמשיך במגעים עמו. אז הוא אמר לי שהוא אוהד ('סימפאטיש' בלשונו) ללובאוויץ, ושבהיותו במיאמי התיידד עם הרב ווברמן והרב קורף שיחי' [=שליח כ"ק אד"ש למיאמי] ושהוא התפעל מרופא אחד שפגשו בבית הטבילה (בעל תשובה) יחד עם שני ילדיו, שהרופא הזה אינו פותח לעצמו משרד ומעדיף לעבוד בתור פקיד בבית חולים, כדי להימנע מדררא של חילול השבת.

"פתאום הוא אמר מיוזמת עצמו: 'אני רוצה בשלום ואני אקרא לפגישה את כל האנשים החשובים בעלי ההכרעה ואפגישם עמך', ושאתן לו את מספר הטלפון הפרטי שלי (מאז לא שמעתי ממנו). בסוף השיחה אמר לי, שהגם לפעמים מתעוררת אצלו קושיא על כ"ק אדמו"ר שליט"א, אולם זה לא גורע מאהדתו. למשל, קשה לו, איך מקרבים את חיים הרצוג וחבריו ומעודדים אותם על-ידי זה להוסיף ולנסוע ביו"ט שני של גלויות להקפות, שהרי מכשילים אותם לשנה הבאה, כי הלא על-פי הדין סוס"י תצ"ו הם אסורים במלאכה בפרהסיא ואף בצנעה, כשבאים לגור הנה עם נשותיהם ובני-ביתם (הגם שבדברי הרדב"ז נאמר "כשעוקר דירתו" ובה לגור עם אשתו ובני-ביתו, והאנשים המדוברים שהם תלויים במינוי הממשלה בוודאי לא מחסלים דירתם בארץ-ישראל כשבאים הנה, אולם כנראה כל זה רק לעניין 'בצנעה'). הבטחתי לו לברר עניין זה כי הלא בטוח אני כי כ"ק אד"ש לא זז מהשולחן ערוך, והזכרתי עד כמה הוא מקפיד להזכיר על 'ברכה אחרונה' בתום ההתוועדות.

"הזכרתי לו בעניין זה עובדה מפליאה, כי כשנכנסו חיים הרצוג וסיעתו אל ההתוועדות [=בליל שמחת תורה השנה (תשל"ז)] ונתיישבו על-יד השולחן והרב גרונר שיחי' נתן להם כוסיות לומר לחיים, כפי הנראה במכוון לא שם כ"ק אליהם לב, הגם כי מתוכן השיחה על 'כוח מעשיו הגיד לעמו', היה ברור כשמש למי מכוונים הדברים. אולם העלים עינו מנוכחותם למרות שהרב גרונר

יחזקאל, תלמידו של הרה"ק ר' מענדעלי מרימונוב זצ"ל.

בהודמנות נוספת ציין:

"ספרו מנחם ציון הוא הספר היחיד שהותר [לפליטה] מתורת רבו הרה"ק מרימונוב, סיפרתי על כמה מקומות שמביא את ספר התניא (והוא היה בן שלושים בלבד כשנפטר בעל התניא זי"ע), ובפרשת... מתרץ קושיא על-פי הקדמת בעל התניא..."

במסיבת צאצאי ה'תוספות יום-טוב'

בשנת תש"מ חידש הרב צבי מאיר שטינמן את קיום הסעודה החגיגית השנתית, כפי צוואתו של בעל התוספת-יום-טוב לצאצאיו: "אני קובע יום משתה ושמחה את יום הא' לחודש אדר, משכנס אדר מרבין בשמחה, והוא השני לראש-חודש לדורותיכם עד עולם..."

במסיבה זו נטלו חלק צאצאים ממשפחות שונות של יוצאי הונגריה מווילימסבורג, מנכבדי חסידי סאטמער לצד חסידי חב"ד, כמו הרה"ח מוהר"ר יוסף אברהם הלר שליט"א (כיום מרבני קראון-הייטס).

הוא ניצל הזדמנות זו, כמו גם אירועים משפחתיים, להביא את דבר החסידות החב"דית ונשיאיה, אליה נחשפו חלקם לראשונה, ודאג לדווח עליהם לרבי.

על אחד מהם מציין הרבי: "התודה על הנחת[ן] רוח[ן] שעל[ן] יודי[ן] בשו[ן]רות[ן] טו[ן]בות[ן] הנזכרים[ן] לעיל[ן] אזכיר על הציון".

בהודמנות מסוימת הוא מדווח לרבי: בחתונה ביום א' וישלח (תשמ"ג) שאלוני על דבר חגיגת יום ההולדת (די"א ניסן) בבית-הלבן, והשיבותי להם לפי עניות-דעתי כי מלבד הקיום של "והיו מלכים אומנין", וכסיפור במסכת זבחים (יט, א) על מלך פרס, זכאי איש ש'עשה' עשרות אלפי בעלי-תשובה, 'להפקיר' עצמו אפילו לחגיגה בבית הלבן ובלבד ששמע אמונת התורה יגיע לאחד מאלף אלפי נידחי ישראל, שאצלם 'נשיא ארצות הברית' היא המשרה הכי גדולה בעולם.

הסתובב הנה והנה במבוכה, על ההיעלמות הזאת. רק כאשר היה כ"ק בדרכו החוצה החזיר להם שלום. אולי, אמרתי לו, ייתכן, כי מכיוון שההתוועדות היתה המשך של יו"ט ראשון או מטעמה של השאלה הנ"ל לא רצה לשים להם לב. "הוא הדגיש שלא לקנטר חסו-שלום הוא שואל, ושגם הוא בא במבוכה, כאשר עורך דין (אמריקאי) שהוא תלוי בחסדו ובטובותיו בא אל הקפותיו, והוכרח לברכו בשפה רפה וכו'.

"והנה לא מסתבר לי, כי כדי להחניף לי, הוא מעמיד פנים כאוהד, כי הלא אינו נהנה ממני לא בכבוד ולא הענקות חשובות, ומה לו לעורר חמתם של ה'לצים' ולהיכנס לתגר עמהם. בתום לבי אני נוטה לחשוב, כי אמנם הוא מהמתונים וליבו לשלום. אם יעלה בידו להשפיע על חבריו מה'התאחדות' - ימים ידברו. "עברו המבקש סליחתו, אם אמרתי דבר שלא כרצונו ח"ו, "צבי מאיר בן לאה גיטל".

דברים בשם אומרם

כארבע שנים לאחר מכן, ב"ו' ערב שבת קודש לסדר קרח תשמ"א, כותב הרב צבי מאיר: "אל כ"ק אדמו"ר שליט"א "מצורף-פה צילום של עמוד מחידושי החתם סופר על התורה בדיבור המתחיל 'והאספסוף' המצטט את ספר התניא... "על עובדת הציטוט הנ"ל העירני הרב מסיגעט-סטמער שי', שביקרתי אצלו לפני שבועיים. אחרי הפסק של כמה שנים, חידשתי (להפצרת כמה מאנ"ש) קשר ידידות הנעורים עמו והבטחתי לו לספר על החתם-סופר הנ"ל לפני כ"ק אד"ש בשם אומריו".

הרב צבי מאיר מציין:

"עובדת הזכרת התניא בחתם-סופר יש בה מן החידוש... החידוש הזה נכתב עשר שנים לפני פטירת כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ. ולפי זה היה ממש בן דורו ולא שמענו על קשר כלשהו ביניהם. אמנם בגאליציא כבר למדו התניא בתקופה ההיא כמפורש בתשובתו הידועה (סימן ק"ד) של המראה

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ג' במנחם-אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת.²

שבת קודש פרשת דברים

ד' במנחם-אב, 'שבת חזון'

מוצאי שבת: "מבדילים על היין, ונותנים לשתות לילד שהגיע לחינוך ברכה ואינו יודע עדיין להתאבל על ירושלים. ואם אין תינוק - שותה בעצמו".⁷

יום ראשון

ה' במנחם-אב

יום ההילולא של האריז"ל - מעורר בפשטות - שנוסף להוספה ב'משפט' ו'צדקה' בכלל, שהם בהדגשה מיוחדת אצל האריז"ל - שיוסיפו בכל הפעולות דהפצת המעיינות חוצה, "מצווה לגלות

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לברי", כנדפס בחומשים.³

גם השבת עורכים 'סיום' עם סעודה.⁴

מנחה.⁵ פרקי אבות - פרק ג'⁶.

אגב, בפ"ב מ"י לכאורה צ"ל "והווי מתחם כנגד אורן של חכמים"; ובפ"ג משנה ט"ז "ומצודה פרושה" בשי"ן שמאלית, וכן בידיד נפש צ"ל "פרוש חביבי עלי" - ראה שער הכולל פי"ז סכ"א.

לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"א ס"י [ובאמת קשה להגדיר מצב כזה. ומה גם בדורנו - לאחר שבהורות הרבי חונכו הילדים להכיר את נושא (החורבן ו)הגאולה מגיל רך ביותר. וראה א"א להרה"צ מבוטשאטש על אתר]. והנה יש שמשום-כך מבדילים על 'חומר מדינה', כגון 'בירה' (ערוך-השולחן שם סכ"ו, וראה ימי בראשית' עמ' 200). ובין חסידי-פולין, רבים נוהגים שאין נותנים לקטן גם כשנמצא מוכן שם (והעירו שחומרא זו סותרת את הדעה שצריך לשתות בעצמו דווקא, ראה המוסגר בשו"ע אדמוה"ז סי' רצה ס"ד, ובארוכה במילואים לס' קיצור הלכות משו"ע אדמוה"ז סי' זה עמ' קט, וש"נ).

מאידך, ראה שיחות-קודש תשל"ח ח"ג עמ' 496 (בהוצאה החדשה: ח"ד עמ' 388), שבמוצש"ק מטו"מ, ב' מנ"א, שחך המבדיל 'הת' הר"ר ישראל-מרדכי שי קאזאמינסקי] והחל לשתות את היין מהכוס, והרבי הורה בידו תנועת-תמיהה ואמר [או סימן בידו] שיתנו לילד לשתות [היו שם מעט בחורים. הילד היה אלחנר-דוב שי' בר"ד מרוזוב, בן י"א או, שחונך בביתו שלא לשתות מהיין ולכן סירב לראשונה, ושוב סימן לו הרבי לשתות, ולבסוף נענה] וכשהילד שתה, חיך הרבי [ביותר, ויצא לחדרו] (והוא מרשימת הרה"ח ר' [אז: הת'] שלום-יעקב שי' חן. ההוספת במוסגר מפי ר' אלחנן ואחרים שהיו שם).

1) "מצווה לפרסם (ו'בשם אומרו") אודות תורת הרה"צ מברדיטשוב בעניין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק" - 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "זוה צריך לעורר אצל כאו"א הוספה ב'משפט' ו'צדקה' (ובשבת - באופן המותר בשבת) - 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמוה"ז, וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספת לשו"ע אדמוה"ז במהדורה הישנה חלק ה' עמ' 1846 בשוליה-הגיליון.

הטעם - כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים - נטעייגבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפסרת 'חזון' [אבל - גם את הפסרת ת"ב שחרית] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (ש"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי-אפרים שער ט סכ"ז). וראה 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"א ס"ק ג.

3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו בלוח השבוע' לשבוע שעבר, הערה 5.

4) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 (נעתק בלוח השבוע שעבר).

5) מסתבר שהסיבה לאריכות העליות בקריאת-התורה במנחת-שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא כדי שלא לסיים או להתחיל ב"בית פנור". וע"ע.

6) בחו"ל - פ"ב.

זאת החכמה", ובפרט כמוסבר בתורת חסידות חב"ד⁸.

יום רביעי,

ח' במנחם-אב, ערב תשעה באב

אחר חצות (12:47 בתל-אביב) לומדים רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבידמיהו, ומדרש איכה⁹.

אמירת שיעורי חת"ת היום: לכתחילה - לפני חצות היום¹⁰. בדיעבד - (חומש ותהילים) עד השקיעה¹¹.

לימוד רמב"ם: לפני חצות¹². לימוד ענייני בית-הבחינה: כמו בחת"ת דלעיל¹³.

אוכלים סעודה קבועה לפני מנחה, וניתן לאכול בה שני תבשילין, ומרכים בה קצת כדי שלא תזיק התענית¹⁴.

במנחה אין אומרים תחנון¹⁵.

סעודה המפסקת:¹⁶ נהוג לשבת [כל הסעודה] על הארץ (בהפסק איזה דבר¹⁷) ואין חולצים הנעליים.

[8] 'התוועדות' תשמ"ט ח"ד עמ' 109.
[9] לוח כולל-חב"ד.

[10] כנ"ל (מנהג ישראל, ע"פ הרמ"א סו"ס תקנ"ג).

[11] כיוון שאף בת"ב עצמו אחה"צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכמבואר שם, לכאורה בתהילים ותניא אין הגבלה דת"ב, וא"כ ניתן להשלים תהילים אחרי חצות הלילה. [12] כן הוא ב'מורה שיעור' להרמב"ם (מוגה). אך בדיעבד, בערב ת"ב לכאורה ניתן להשלים אחרי חצות, כדין "שאר השיעורים" בת"ב אחר חצות, במענה הרבי הנדפס להלן ע"י ציון 34.

[13] ע"פ ההוראה ללומדם בת"ב אחה"צ (כלהלן הערה 58).

[14] מנהג רווח, גם בין אנ"ש, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ב ס"י. בלוח כולל-חב"ד לא הזכיר זאת (אך ממה שסיים בסעודה המפסקת "והאוכל תבשיל...") משמע שרגילים שלא לאכול בה שום תבשיל, וזה מתאים למנהג האמור.

[15] את פרקי המשניות שאומרים חיובים ובעלי יארציית אחרי התפילה, אומרים בתפילה זו כרגיל, ראה להלן ע"י ציון 34, שמתירים זאת אפילו בת"ב אחה"צ.

[16] ע"פ לוח כולל-חב"ד.

[17] המקור להימנע (בכלל) מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת סי' תקנ"ב ס"ק ג מברכ"י שם ס"ק ח בשם מהר"ש שער-אריה. אמנם הכף-החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בה מנהג מהרי"ל (בהוצאת מכון ירושלים עמ' רנד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעהמ"ח חוות-יאיר

ואסור לאכול שני תבשילים, אבל פירות חיים או חמאה וגבינה חיים, אפילו כמה מינים, מותר. ואסור לשתות משקאות חריפים, וקפה או תה מותר. לא ישבו לאכול שלושה ביחד, ואם אכלו - לא יזמנו. ומותר לאכול עד השקיעה (בתל-אביב: 19:40). נוהגים לאכול [בסוף הסעודה - פת טבולה באפר. וכן]¹⁸ ביצה קשה וקרה טבולה באפר, על-שם הכתוב "ויגרס בחצץ שיני, הכפישני באפר". ואם אוכלים תבשיל בסעודה המפסקת, יש נוהגים לאכול את הביצה אחרי ברכת המזון¹⁹ [וכנראה לא נפוץ בין אנ"ש להקל בזה].

יום חמישי

ט' במנחם-אב - תענית²⁰

סי' תקנ"ט ס"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובילקוט-יוסף ח"ז עמ' קכט כתב, שלמנהגם יושבים אכלים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ' 582 סט"ו), וראה בארוכה בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ו.

באבילות ובתשעה-באב, ישב הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'ישורון' גיליון יד עמ' תשפז, וציינו שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד סי' שפז ס"ב).

[18] בירושלמי סוף תענית (פ"ד ה"ו) מסופר שהאמורא רב, משאכל כל צרכו - היה טובל פיתו באפר, ואמר "זו סעודת תשעה באב", לקיים מה שנאמר (איכה ג,טז) "ויגרס בחצץ שיני", הובא בב"י סי' תקנ"ב ובהגהת הרמ"א בשו"ע שם ס"ו. במקביל כתב הטור שם שבאשכנז נוהגים לאכול [ללא הזכרת הזמן] ביצים [ובב"י מהגמ"י: קרים וקשים] שהן מאכל אכלים, והביאו הרמ"א שם בס"ה. בא"א להרה"צ מבוטשטאטש סו"ס תקנ"ב נתן טעם לטבילת הביצה באפר, כיוון שביצה מגולגלת ופחמין מחזירין את הלימוד, ויום ת"ב הוא כנגד מצות ל"ת דגיד הנשה, שהוא לשון שכחה.

[19] בנטעי-גבריאל פנ"א סי"ט כ' שאומרים לפני ברהמ"ז 'על נהרות בבל'. וכמדומני שאין מנהגו כן, אלא אומרים 'שיר המעלות' כההוראה הכללית בכל זמן שא"א תחנון (היום יום י' אדר-א' וס' המנהגים עמ' 22. ואין מוסיפים על האבלות יותר מהמוכרח. ואולי אדרבה, יש בזה משום עידוד בככ"מ).

[20] בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי-גבריאל בין-המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבשו"ת הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קחיקי) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה - רק ב) לבריאים (שבגלל המנפה ר"ל

יושבים²³ על הארץ²⁴ (בהפסק איזה דבר²⁵) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁶. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²⁶.

בספר־המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוזין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באבלות יותר מדאי²⁷.

אחר הקינות - 'אתה קדוש', קדיש שלם ללא תתקבל. עלינו, קדיש יתום²⁸.

אבל בתוך ה'שבעה' רשאי ללכת לבית־הכנסת בלילה וביום עד גמר הקינות²⁸.

(וראה להלן, לאחר תפילת שחרית, פרטי איסור 'שאלת שלום' בתשעה באב).

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'²⁹ - חייבים לתלמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"³⁰.

23) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה' מס' 'נהוג כצאן יוסף', ומשמעות הרוקח, מהרי"ל, כלבו וסדר־היום, עיי"ש.

24) באבילות ובתשעה־באב, ישב הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות־שלמה על ת"ב הע' 14, דנפס בקובץ 'שורון' גיליון יד עמ' תשפ, וצינו שם שזה דלא כמהרש"ם בס' דעות יו"ד סי' שפז ס"ב). על מושב הרבי במכונתו היו מניחים דף עץ.

25) לוח כולל־חב"ד. וראה לעיל הערה 17.

26) רמ"א סי' תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובמנהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

27) וראה 'תורת־מנחם - התועדויות' (ג) תשי"א ח"ב עמ' 262: "בלויבאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'..."

28) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ סי' תקנ"ט ס"ו.

29) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

30) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדיחמד, אסיפת־דינים, מערכת בין־המצרים ס"ב סי"ב, על־דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ב ודאדמוה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם"

- ספר־השיחות תש"נ ח"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוט־יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי־גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יו. וע"ש בשו"ת שבסוף הספר סי' יו. ועיין ביאר בזה בישיחת

ש"פ דברים תשל"ד (שיחות־קדוש ח"ב עמ' 340-342, נתק

ביום רביעי לפנות ערב, חולצים נעליים ומסירים את הפרוכת⁹ [וכיטויי הבימה ועמוד־הש"ץ].

בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובר או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה²¹.

מדליקים אור רק כפי הנחון תפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר²².

היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי־אכילת־פרס" דווקא ב'מנהגי בין המצרים (ותענית ציבור)' (בסוף 'רשימות על מגילת איכה' להצמח־צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר־המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי **בד' צומות**] = שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לעניין זה, שמי שאכל בשיעורין בכל התעניות נקרא 'מעונה' ויאמר עננו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו או"ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד ס"ק ובשם הגר"ש אויערבך, הובא גם בש"ש כהלכתה בהערות ס"פ לט). וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח.

חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות - כיוון שא"א תחנון] 'נחם' בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער־הכולל פל"ד ס"ט, נטעי־גבריאל פרק סו סעיף יא וש"נ).

21) עיין שערי־תשובה ואחרונים בסימן תרי"ד. דרכי־חיים - ושולם ס"ק תרע"ג - ספר־המנהגים עמ' 46.

22) שו"ע סי' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ (כשיש 'חיוב', ולמעשה - תמיד) מדליקים היום וגם מחר כרגיל. [בקיזור שו"ע סי' קכד ס"ב ובמשנ"ב סי' תקנ"ט ס"ג, מא"ר בשם מהרי"ל, כתבו "אין מדליקין נר תפילה". אבל במהרי"ל עצמו ס"ע רמז איתא: "נהגינן שלא להדליק נר בביהכ"נ בט' באב כ"י"אם נר אחד [ובשינויי נוסחאות בעמ' רנ: ב' נרות] לחזן" וראה כה"ח ס"ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית].

מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"ד־ה. ורצוי לגעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, שם).

במטה־אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"ז ניתן בשחרית,

לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות־השחר.

בדברים שבין איש לאשתו נהוגות היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמוה"ז סי' תרט"ו ס"א ביוהכ"פ,

ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, אין לוקחים זוג

לקוואטר' (ראה גם בנטעי־גבריאל ח"ב פרק פא סי"ז והערה כ).

אין נוהגים לישון על הארץ, או לשים אבן תחת הראש³¹.

שחרית:

שיעור נטילת ידיים שחרית בתשעה באב - רק עד קשרי האצבעות³⁶. אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים - מותר³⁷. אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³⁸ עד למחרתו³⁹.

בשחרית⁴⁰ אין מניחים טלית ותפילין⁴¹. אין אוזנים את הציציות ב'ברוך שאמר' ובקריאת שמע⁴². הש"ץ⁴³ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכן לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו - חזור ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" -

המובא לעיל הערה 30.

36 ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפסות רק עד קשרי אצבעותיו" - אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש. וראה לעיל הערה 22.

37 לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג ס"ג. 38 סידור אדמו"ר, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא-וטרוא בזה בספרים שהובאו בשדייחמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המצרים ס"ב ס"ק ט (בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה) - ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

39 הוראת הצמח-צדק בשם רבנו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל - ספר-המנהגים שם.

40 ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 35), הנוהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדיף ללמוד מעניינא דיומא, כמו באגה"ת פ"ז).

41 לוח כולל-חב"ד, משולחן-ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פי"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה - ראה משנ"ב תקנ"ה ס"ק ב מס' פתחי עולם. ובנועל לא נפוץ לברך. וע"ע.

בישיבת תו"ת בצרפת נמנעו - עד חצות היום - מלהוציא את הציציות החוצה (וכ"כ בלוח דבר-בעתו) אבל בד"כ לא נפוץ בין אנ"ש להיזהר בזה.

42 מנהג העולם, נטעי-גרבריאל פנ"ח סכ"ב ושי"נ.

43 ראה לעיל הערה 22 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזוקין (גיטין נה סע"ב - נח סע"א)³¹.

גם במשך המעתי-לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המתרים ללמוד ביום זה)³².

"בנוגע ללימודי יארציט בתשעה באב: עד חצות היום (12:47 באזור המרכז) - לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית³³ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום - נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"³⁴.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁵.

ב'התקשרות' גיליון טיט עמ' 117). וראה לקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תש"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמטאים ביותר בלימוד עניינא דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' על מגילת איכה.

בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא (שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה)). פרשת היום: מלכים-ב, כה, א"כא. ירמיהו לט"ב, נב, יב"כ. דברי הימים-ב לו, יז"כ. 31 ספר-המנהגים.

32 ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733).

33 אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

34 אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, אולי היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וב'רשימות' חוברת קנו עמ' 8 כתב ע"ז 'איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח 'היום-יום' ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

35 בספר-המנהגים עמ' 46 והערה 11 מסופר, שחזרו על המאמר גם בליל ת"ב אף שאינו עוסק בעניינא דיומא. ולהלן שם בעמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ר ה' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השביעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וצע"ק בהאמור ברשימות' חוברת ד עמ' 6, שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב, "וכנראה למיגרס בעלמא" [כ"כ המאירי מו"ק כא, בקשר לדברי מוסר]. ועד"ז במש"כ בס' 'לשמע און' ס"ע רטו. ומ"מ רצוי ללמוד מעניינא דיומא, ראה

והאם, המוהל והסנדק מותרים לכוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות⁵⁰.

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב שיודיענו שתשעה באב היום⁵¹.

שיעורי תורה⁵²:

אמירת תניא היום: לכאורה - אין בזה הגבלה⁵³, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה³¹ (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל).

תהילים וחומש דחת"ת: רק לפני מנחה⁵⁴ ואילך (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל).

לימוד הרמב"ם: רק במוצאי היום⁵⁵.

לימוד ענייני בית-הבחייה: אחרי חצות היום⁵⁶ (והשלמה - מצאת הכוכבים)⁵⁷.

51 שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.

52 נשים **רשאיות**, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-של-יום, 'אין כאלוקינו', חומש דחת"ת (ומה **שורה להן** הרבי) ענייני 'בית הבחייה' - מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י - כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

53 ראה לעיל ציון 35.

54 מפשטות הלשון בספר-המנהגים **ובכל** השיעורים השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם **לתהילים**, אבל מהמסופר בס' המנהגים על אדמו"ר מהורש"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי שבס' 'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה משום שתהילים ענינו גם נעימות וזמירות שהוא ענין של שמחה, ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפ"ז מתיינין תהילים במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכיו"ב. וע"ע.

55 כן הוא ב'מורה שיעור' לרמב"ם (מוגה). ואולי כיוון שלא רצה הרבי להקל בדיון ת"ב, קבע מראש שילמדו זאת בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר "השלמה" (משא"כ חת"ת, כמבואר באג"ק כרך יג עמ' שלא), אף שבכל יום עיקרו ביום דווקא כמ"ש בסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.

56 והעריני ח"א, שאולי כיוון שמתור ללמוד ענייני בית-הבחייה אחה"צ - ניתן יהיה גם **לסיים** או מס' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה מתוך צויינו לעיל בהערה 32) לא נזכרה בפירוש בעניין הסיים היום אלא מס' מ"ק (אלא שרוב המקומות הלשון "בלמוד המתור או ע"פ שו"ע" וכד').

57 סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי-שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם

אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחותם: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם - אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁴.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁵ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁶. הפטרה בירמיהו (ח, יג - ט, כג) "אסוף אסיפם"⁴⁷.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה³¹.

אמירת כל הקינות⁴⁸. אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ואין כאלוקינו⁹. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁴⁹.

אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁵⁰. האב

44 לוח כולל-חב"ד, צום גדליה.

45 מי שאינו מתענה - ישתדל (אם אפשר - באמירה לגבי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי-תשובות סי' תקס"ה ס"ק ז.

46 וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו סי' רפב סי"ב ו"יח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה תנינא סי' תקנט שריכוז עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם).

47 רמ"א סי' תקנט ס"ד.

48 לאמירת פיוט 'אלי ציון' - נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי-גבריאל פרק סא סעיף יב, וש"נ). כמדומה שחוזרים את הפזמון 'אלי ציון' רק בסופו.

אין אומרים את הקינות שחוברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה בכפר חב"ד' גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-גבריאל שם ס"ד).

49 אצל אדמו"ר מהורש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש"התחילו בשעה 8, לא יאחר מ" 8:30" (רשימות' חוב' קנה עמ' 7), הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי-תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישוהו באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל - ספר-המנהגים עמ' 48.

50 בספר מהרי"ל - מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ב'ובא לציון', אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצריך בירור מה מנהגנו בזה.

יום⁶⁵. אין כאלוקינו⁶⁶, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁶⁷. וענייני בית הבחירה⁶⁸) השייכים לשחרית⁶⁹. ואחר-כך³¹ סדר תפילת מנחה: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב'דרשו ה' בהימצאו'. יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בבונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה⁷⁰. שכח 'נחם' - אומרה בברכת 'שמע קולנו'

ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ג, ו בספר 'נטעי-גבריאל' הל' בין המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב - סימן יט) בענין זה.

אך כיוון שאין כאן עניין להשלמת רמ"ח אברים (כבק"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום), אין לחזור תיבות "ה' אלוקיכם אמת" (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חוזר אצלו הש"ץ "ה' אמת" בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברים.

65 לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמוה"ז בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-שלי-יום. אמנם בשער-הכולל (פ"א סעיף כג) הביא מס' סדר היום, ש"בית יעקב" הוא מעניין שיקבל הא"ל תפילתנו, ויהיו דברי אלה אשר התחננתי קרובים אל ה'", וגם שיר המעלות שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמוה"ז ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שגמר תפילתו ואמר אשרי ובא לציון וגם קדיש תקבל - שייך לומר 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתי'", עכ"ו. וא"כ, לכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחרי שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע.

66 מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלוש". ברור, שאין מקום לומר (שוב, או כששכחו בשחרית) את המשניות (של האבל ויארציט) **דשחרית**.

67 לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 35, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 70 (ככל שביררתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסוימים לפני שחרית **לא היה** השיעור היומי).

68 ראה ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום). אך בשיעור הרמב"ם היומי, ההוראה במורה-שיעור, המוגה, היא ללמוד (רק) במוצאי תשעה באב. (ראה 'התקשרות' גיליון כח עמ' 16, גיליון לו עמ' 15 וגיליון נב עמ' 16).

69 ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמוה"ז סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

70 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא "ביום צום **התענית** הזה"). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

עד חצות היום⁵⁸ (12:47 בתל-אביב), אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁵⁹. ואין יושבים על כיסא או ספסל⁶⁰.

כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב"⁶¹.
מנחה:

תפילת מנחה - בשעה מאוחרת יחסית⁶².
'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) - נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶³.

מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶⁴). שיר-של-

"חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בת"ב (אף שמדינא ניתן היה לאומרים בבוקר, מצד צער, או מדין "להוט אחר התורה", או מצד "סדר היום", אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה - ראה נטעי-גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה, יא). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שיעקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

58 ב'תורת-מנחם - התוועדויות' תשי"א שבהערה 27: "כפי שראיתי על הרבי - הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

59 וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טוריברקת סי' תקנ"ט ס"ק ז).

60 לוח כולל-חב"ד, ע"פי שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

61 ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שז.

62 ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמוה"ז סימן קכט. וראה בס' 'מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כזריזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15) בגלל סדרי הישיבה.

בכף-החיים סי' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתחי-עולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו ששובשים את הטלית. וכן מנהגנו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל שי' גרונר).

63 כדאיתא בספרים (מטה-משה סי' תשנ"ו, אליהרבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש - 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ב עמ' 460.

64 ודלא כמשנה-ברורה סי' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהג

- לפני קידוש לבנה⁷⁸. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁷⁹, ומקדשין את הלבנה. בסיום קידוש לבנה (כל השנה), אומרים 'עלינו' וקדיש־יתום, אבל אין אומרים פסוקי 'אל תירא'⁷⁹.

יום שישי

י' במנחם־אב

עדיין אין אוכלים בשר ואין שותים יין, וכל הדברים הנוהגים בתשעת הימים⁸⁰ [כולל ברכת שהחיינו] אסורים עד חצות יום העשירי באב (12:47 בתל־אביב), אבל (בקביעות זו, מהלילה) מותר להסתפר, ולכבס (אבל לא בגדי חול, אלא אם־כן צריך אותם כדי שהמכונה תפעל כראוי), ולהתרחץ (אם מזיע, או אם לא יוכל להתרחץ מחר) לכבוד השבת⁸¹.

אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁸².

אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח - אינו חוזר⁸⁰. שכח 'עננו' - יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהי לרצון' השני⁴⁵.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' כבונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו... " (או נשיאת כפים - לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק⁷¹). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום⁹ (ופרקי המשניות דיארציט או אב"ל, כרגיל - ראה לעיל).

לאחר מנחה⁷², (קודם השקיעה⁷³) מניחים תפילין דרבנות⁷⁴ ואומרים קריאת־שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁵.

סיום הצום באזור המרכז - בשעה 8:06 בערב⁷⁶. מוצאי הצום: "כמדומה, שבליל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה"⁷⁷. הנטילה

78) כמו במוצאי יום־הכיפורים - אג"ק חלק כ עמ' רפד. 79) כנדפס בסידור 'תורה אור' ובסידורי 'תהלת ה' הישנים (כיוון שפסוקים אלו שייכים לסיום התפילה בלבד, ראה לקוטי־שוחות כרך כה עמ' 375 ובכ"מ). ולא כנדפס בסידורים החדשים לומר זאת, כנראה ע"פ מה שנדפסו פסוקים אלו בנוסח קידוש לבנה שבסוף 'מחזור השלם', שקרוב לוודאי שאינו אלא טעות טכנית. וזכר לדבר, שגם 'סדר ברכת החמה' המוגה, שעיקרו נלקח מסדר קידוש לבנה, **מסיים בקדיש־יתום**, ורק לאחר השיחה (שנאמרה לאחריו) **ניגנו** "אל תירא... אך צדיקים..." (לקוטי־שוחות כרך כב עמ' 191 ועמ' 201).

80) אודות שהחיינו - שע"ת סי' תקנח ס"ק ב. וראה נטעי גבריאל פרק פח ס"ק כט.

לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תשל"ל, החלו הת' לומר בנוכחות הרבי "כי אלוקים יושע ציון", והרבי נזף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיעי?"; באומרו שזה דבר טוב, אבל ע"פ שו"ע צריך להמתין עד מחר בצהרים. ועד"ז אירע במוצאי ת"ב תשל"ב (שיחות קודש' תשל"ב ח"ב עמ' 596).

ולהעיר **ממנהג העולם** לומר ולקדש "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח 'דבר בעתו'. נטעי־גבריאל פמ"ט הערה ז וסוף פרק פז).

81) ראה הלשון בלוח כולל־חב"ד, וההכרעה בפסקי תשובות סי' תקנ"ח ס"ק ד וש"נ. וע"ע נטעי גבריאל פרקים פח־ט. לכבס שלא לכבוד השבת, מותר רק מחצות היום ועד 'מנחה קטנה', דהיינו משעה 12:47 עד 17:05 בת"א, ראה שו"ע אדה"ז סי' רנא ס"ב.

82) כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א

71) הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול־תשרי עמ' ריז. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג' פ' לסירוגין עד הפרק.

72) הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל בפנים ע"י ציון 43) רק תפילין דרש"י. למנחה הניח שוב תפילין דרש"י, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דר"ת, ואחריהן תפילין דשימשא־דבא וראב"ד.

73) ראה פסקי הסידור אות נג. קובץ 'מהליל שם' גיליון ז, עמ' רלח. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניח גם אחרי השקיעה.

74) לעצם ההנחה בת"ב - "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על־דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת־שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" - ספר־המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוה"ר שלום שרעבי].

75) ספר־המנהגים, והאמירות - ה"ה מכלל סדר היום.

76) ביומן פורים תשכ"ה של הרה"ח רי"ל שי' גרונר מובא, שאמר הרבי שניתן להקדים את התחלת תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים [ובלבד שלא יסיימוה לפני צאת־הכוכבים - מטה אפרים תרב"ט. וגם יחזרו לומר ק"ש אז]. ולכאורה זה נכון גם לת"ב. אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו. ונפקא־מינה כשיש זקנים או חלשים וכו' בביהכ"נ.

77) "לא שמעתיה זה בפירוש, אבל למדתיה מהנהגת מוצאי יום־הכיפורים" - ספר־המנהגים.

ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל⁸⁵.

הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט - ייקחו עמם קופת צדקה (במקום להאריך כדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן 'ייקחו' עמהם דברי תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-וכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום⁸⁶.

פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות - יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרו הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'⁸⁷".

בקריאת שמו"ת קוראין את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁸⁸.

גם את הפסוק 'שמע ישראל' קוראים שניים מקרא (ואחד תרגום) זה-אחר-זה כרגיל⁸⁹.

יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸³. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלכנה דווקא במוצאי תשעה באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועיניים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התוועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁸⁴".

"אם יתעכב חסו-שלום משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' - הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים - לקשר את ה'סיום' - "יומא טבא לרבנן" - גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן - שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחזיון, ועל-אחת-כמה-וכמה במקומות שאליהם הפרסום לא הגיע - שיגיעו לשם

או"ח רלח - לקוטי שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עיי"ש.

83) "ועי"ז תהיה מעלה נוספת - שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב)... ש'כפול' קשור עם הגאולה" - 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94.

84) ממכתב מוצאי ת"ב תשד"מ - לקוטי שיחות כך לט עמ' 229.

85) ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

86) 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 123.

87) משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש

תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.

88) שו"ע אדמוה"ז סי' תצד סעי' יא.

89) אף שפסוק 'שמע' בפני-עצמו אסור לאומרו ב' פעמים, משום שנראה כמקבל עליו שתי רשויות ח"ו (שו"ע או"ח סי' סא ס"ט, שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח), מ"מ, באמירת כל הפרשה שמו"ת שאני (קצות השלחן סו"ס עב בבדי-השלחן ס"ק י, ודחה דברי המשמרת שלום סי' כד שחושש בזה), וכ"ה ב'רשימות' חוברת קנו עמ' 9.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש